

в соответствии с этими документами и носила комплексный характер. Все выпускающие кафедры выполняли общеинститутские мероприятия комплексной программы по организации НИРС.

Студенты младших курсов писали рефераты по общественным дисциплинам, подготавливали доклады на научно-технические конференции, участвовали в олимпиадах, конкурсах, выставках.

На старших курсах научно-исследовательская работа была введена в рабочие планы всех специальностей как самостоятельная дисциплина за счет часов дисциплин, устанавливаемых советом вуза, и часов на дополнительные виды обучения.

На старших курсах научно-исследовательская работа была направлена на организацию индивидуальной творческой работы студентов по актуальной научной и производственной тематике. Студенты IV-V курсов распределялись по профилирующим кафедрам, которые осуществляли научное руководство всеми видами научно-творческой работы студентов в течение всего последующего периода обучения до выполнения дипломного проекта включительно.

Одной из основных форм отчета студентов о результатах НИР на старших курсах являлись научные семинары студентов. На семинарах обеспечивалось выступление каждого студента. Многие научные разработки студентов успешно применялись на практических занятиях, в курсовых и дипломных работах.

Итоги НИРС подводились во время студенческой научно-технической конференции. По результатам конференции работы студентов рекомендовались на республиканский конкурс на лучшую работу студентов, к внедрению в производство и учебный процесс. [3]

Литература:

1. Методы и формы интеграции учебной, научной и производственной деятельности студентов в вузах /В.Д. Жилин, Е.П. Моргунова, Л.Н. Преснухин, А.А. Сазонов, Р.В. Корнилов / Науч. ред. А.Ф. Михайлова. – М., 1988. – 20 с.

2. Момот А.И. научно-исследовательская работа студентов в советской высшей школе // Основы научных исследований / Крутов В.И., Грушко И.М., Попов В.В. и др. – М.: Высш. школа, 1989. – С. 35 -45.

3. Система подготовки инженерных кадров в вузе/ Руководитель авт. Коллектива Г.И. Денисенко. – К.: Вища шк. Изд-во при Киев. ун-те, 1987. – 184 с.

УДК 37.013.2:378

Каверіна

О.Г.

РОЗВИТОК КОМПЛЕКСНИХ ФОРМ І ЗАСОБІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Комплексні форми і засоби навчального процесу в умовах інтегративного підходу до навчання впливають на його результативність: знання набувають якості системності; уміння стають узагальненими, комплексними, посилюється світоглядна спрямованість пізнавальних інтересів тих, хто навчається, і досягається всебічний розвиток особистості.

Постановка проблеми. Інтеграція в підготовці майбутніх фахівців зумовлює певні зміни в методах, формах і засобах навчального процесу. У найзагальнішому вигляді суть змін зводиться до переходу від вузькоспеціальних і слабо пов'язаних між собою організаційних форм навчання до широкого й взаємопов'язаного їх комплексу з подальшою інтеграцією їх до органічної системи.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Інтеграції як внутрішній стороні навчального процесу, здійснюваній у рамках організаційних форм, приділяли увагу

чимало дослідників педагогіки. Інтеграційні процеси визнаються сьогодні основною закономірністю розвитку педагогічної науки й освітньої практики. Цю думку поділяють багато вітчизняних і зарубіжних учених (А.П. Беляєва, М.Н. Берулава, С.У.Гончаренко, В.І.Загвязинський, І.М.Козловська, М.І.Махмутов, Н.Г.Ничкало, В.Д.Семенов, І.П.Яковлев та ін.).

Разом з тим, традиційні організаційні форми навчання під впливом інтегрованого змісту (змін у складі й структурі навчального матеріалу, в інших компонентах процесу навчання) можуть зазнавати достатньо відчутних змін залежно від специфіки вивчення.

Постановка завдання. У цій статті стисло окреслимо процедурні характеристики інтегративних процесів під час формування готовності студентів вищих технічних навчальних закладів до професійної комунікації у вигляді організаційних форм, за допомогою яких вони здійснюються.

Для досягнення глобальної мети, а саме – формування готовності до професійної комунікації майбутнього фахівця – ми розробили навчальний комплекс, який дозволяє здійснювати інтеграцію гуманітарних й фахових дисциплін у реальному освітньому процесі, забезпечувати успішне формування міждисциплінарних професійних знань і вмінь і є дидактичним засобом, який найадекватніше відповідає цій меті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтегративний навчальний комплекс, на нашу думку, включає: типовий навчальний план і програми; навчальні посібники; методичні вказівки; систему методів, засобів і форм організації навчально-пізнавальної діяльності, спрямованих на забезпечення взаємозв'язку гуманітарних й спеціальних дисциплін; систему контролю результатів формування готовності до професійної комунікації.

У типовому навчальному плані, в програмах дисциплін визначені цілі, завдання, зміст і структура системи підготовки майбутніх фахівців до професійної комунікації. Навчальні посібники укладені з метою формування узагальнених знань, умінь і навичок на основі інтеграції змісту гуманітарних дисциплін. Вони включають навчальний матеріал двох циклів дисциплін (гуманітарних і технічних), орієнтованих на його засвоєння й на формування у майбутніх фахівців умінь встановлювати взаємозв'язки, здійснювати міждисциплінарне перенесення знань з одного предмета на інший.

Видається правомірним поставити запитання щодо критеріїв ефективності планування. Серед таких критеріальних ознак ми виділяємо наступність планування на різних рівнях функціонування інтегрованої системи підготовки до професійної комунікації, його системність як зв'язок елементів, що перебувають у певних відношеннях один з одним, поетапність, поступовість, пов'язану з ускладненням характеру діяльності учасників освітнього процесу, безперервність як невід'ємну властивість і умову його ефективності. На наш погляд, це дозволить підходити до процесу планування комплексно, вчасно здійснювати коригувальні заходи, підвищити ефективність управлінської діяльності викладача, активізувати внутрішній потенціал усіх учасників освітнього процесу.

Для здійснення інтеграції гуманітарних дисциплін з фаховими дисциплінами необхідно, щоб навчальні плани й програми містили базисну й інтегративну частини. Базисна частина повинна включати тематику, яка вивчається тільки в межах базової навчальної дисципліни (наприклад, «Англійська мова» і «Українська мова»). Інтегративна частина буде відображати інтегративні зв'язки іноземної мови з конкретною фаховою дисципліною. Інтегративна частина не повинна бути суворо регламентованою, що обумовлено більшим динамізмом професійного навчання, появою нових спеціальностей тощо.

Отже, ефективність інтеграції змісту гуманітарних та інших дисциплін, що викладаються в технічному вищому навчальному закладі, може бути забезпечена за умов дотримання принципу єдності змістової й процесуальної сторін навчання, що характеризується обов'язковою інтеграцією форм навчальних занять.

Під час здійснення інтеграції змісту гуманітарної складової на рівні міжпредметних зв'язків чи дидактичного синтезу потенційні можливості організаційних форм навчання різко зростають. Зростає роль інтегративних форм навчання, які значно уможливають організацію самостійної навчальної діяльності, створюють реальні умови для її активізації, стимулюють прагнення до самоосвіти. Застосування інтегративних форм навчання також є ефективним і в плані покращення процесу спілкування між студентами. Інтеграція форм навчальних занять дає можливість підсилити принцип проблемності навчання як один із базових принципів дидактичної інтеграції.

Навчальний процес, вибудований із використанням інтегративних форм навчання, передбачає застосування ігрових форм, проблемних ситуацій, що, безумовно, сприяє активізації мисленнєвої, пізнавальної діяльності майбутніх фахівців і розширенню їхніх знань, розвитку зорового й слухового сприйняття.

Методично правильна побудова й проведення організаційних форм навчання гуманітарних дисциплін на основі фактора інтеграції впливають на результативність процесу навчання: знання набувають системності; уміння стають узагальненими, комплексними, посилюється світоглядна спрямованість пізнавальних інтересів майбутніх фахівців, ефективніше формуються їхні переконання й досягається всебічний розвиток особистості.

У загальній структурі дидактичної інтеграції гуманітарних дисциплін в якості організаційних форм її реалізації можуть виступати різні форми організації навчального процесу – інтегративні курси, інтегровані лекції, семінари, методичні проекти, ділові й рольові ігри тощо. При цьому вони будуть називатися інтегративними, оскільки поєднують у собі форми організації різних навчальних дисциплін.

Отже, якісна характеристика інтеграції змісту гуманітарної й професійної освіти безпосередньо залежить від процесуального аспекту, тобто від того, якою мірою реалізується в процесі навчання інтеграція форм, засобів і методів навчання.

Для досягнення генеральної мети формування готовності майбутніх фахівців до професійної комунікації розглянемо систему інтегрованих організаційних форм навчання, адекватних цій меті. Найбільш ефективним засобом формування нових мовних знань майбутніх фахівців з урахуванням інтегративних тенденцій сучасної освіти може стати система інтегрованих організаційних форм навчання, названа нами комплексом дидактичних ситуацій інтегрованого керування навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх фахівців, спрямована на опанування змісту мовної освіти. Розв'язання навчально-пізнавальної задачі – це такий вплив на її предмет, внаслідок якого виявляється, що він містить досить повну інформацію про шукані предмети.

Важливу роль у виробленні у майбутніх фахівців навичок застосування отриманих знань для розв'язання практичних задач разом із викладачем відіграють практичні заняття. Практичні заняття спрямовані на поглиблення, розширення, деталізацію теоретичних знань. Вони розвивають мислення й мовлення і є засобом оперативного зворотного зв'язку.

Слід організувати практичні заняття так, щоб майбутні фахівці постійно відчували підвищення складності виконуваних завдань, займалися напруженою творчою роботою, пошуком правильних і точних рішень. Велике значення мають індивідуальний підхід і продуктивне педагогічне спілкування. Студенти повинні отримати можливість розкрити й виявити свої здібності, свій особистісний потенціал.

З позицій інтегрованого управління навчально-пізнавальною діяльністю майбутнього фахівця, практичне заняття розглядається як ціле, що складається з взаємопов'язаних частин, які взаємодіють. Саме ця взаємодія забезпечує отримання інтегративного результату.

Метою практичного заняття повинно бути певне просування в оволодінні інтегрованими знаннями, вміннями й навичками в межах даного учбового матеріалу.

Визначаючи цілі конкретних занять, необхідно знати, які уміння можуть розвиватися на цьому занятті й які навички доцільно формувати.

З огляду на характер навчальної діяльності майбутніх фахівців за формуванням їх готовності до професійної комунікації, фундаментом усіх видів практичної діяльності повинна бути вправа. У психологічному плані безперечно, що всі конкретні вміння, здібності формуються під час виконання вправ, отже, необхідні ті чи інші форми діяльності, що мають характер вправи. Переважно ця діяльність являє собою або повторення матеріалу (дій), або розв'язання завдань різних ступенів складності й узагальнення.

На практичних заняттях, спрямованих на оволодіння змістом мовної освіти на інтеграційній основі, включення майбутніх фахівців у процес керованої навчальної діяльності сприяє тому, що знання народжується в процесі спілкування, характер якого залежить не тільки від особливостей комунікації між ними, але передусім від того, по-перше, якою мірою студент включається в діяльність, і, по-друге, якою мірою ця діяльність адекватна тій, яка має бути засвоєна. В одній і тій самій ситуації навчання одні студенти ставлять собі за мету запам'ятати, інші – зрозуміти, при цьому рівень усвідомлення цієї мети у різних учасників навчального процесу, звичайно, не є однаковим. Спілкування в умовах формування готовності до професійної комунікації виступає як чинник інтеграції.

Одним із плідних і перспективних напрямів розв'язання цього завдання може бути застосування ділових ігор, які мають великі потенційні можливості для розвитку креативних здібностей майбутнього фахівця, дозволяють засвоїти професійно вагомий зміст на базі гуманітарних дисциплін, акцентувати увагу на розв'язанні практичних задач у максимально наближеній до природної професійній комунікативній ситуації, активізують процеси міжкомплексного впливу. Підсумком може бути підвищення рівня іншомовної професійної підготовки.

Ділова гра належить до інтегративних організаційних форм навчання, оскільки в процесі її здійснення простежується взаємозв'язок і взаємозумовленість таких її функцій: гносеологічної, психологічної, розвивальної, загальноосвітньої, виховної, комунікативної, інформаційної. Інтегративний характер ділових ігор відповідає інтегрованій навчальній діяльності майбутніх фахівців, оскільки стимулює її організаційно-мотиваційний компонент, сприяє оптимізації інформаційно-процесуального компонента, прискорює розвиток критеріально-результативного компонента. Отже, з огляду на свої специфічні особливості, ділова гра може бути ефективною формою організації навчання гуманітарних дисциплін на інтегративній основі.

Наш педагогічний досвід роботи й експериментальні дослідження доводять, що одним із методів активізації програмно-цільового керування навчальною діяльністю майбутніх фахівців, спрямованою на оволодіння системою готовності до професійної комунікації в умовах інтеграції, може бути телебачення. Телебачення забезпечує поетапне формування умінь і навичок і суттєво розширює можливості практичного заняття, виводячи тих, хто навчає, на рівень самоорганізованого управління навчальною діяльністю.

Застосування телебачення створює умови для ефективного управління навчальною діяльністю майбутніх інженерів у системі «телеекран – студентська аудиторія – викладач – студент», сприяючи розвитку інтегрованих знань, умінь і навичок. Телебачення стимулює створення й підтримування позитивної мотивації студентів і забезпечує дію системи стимулів у навчальному процесі, основною робочою одиницею якого є телеситуація.

Відзначимо такі відмітні риси навчального телебачення як однієї з інтегративних форм навчання: відображення реального мовленнєвого спілкування; активне сприйняття навчального матеріалу завдяки поєднанню двох подразників: зорового й слухового; єдність вербального й візуального матеріалу.

З допомогою телебачення викладач керує навчальною діяльністю студентів шляхом:

- створення мовного середовища, яке має сплановану й запрограмовану структуру;
- інтенсифікації навчального процесу, поєднуючи форму, організацію, теми занять і зорово-слухові впливи на тих, хто навчається, з їх реальними можливостями сприйняття інформації;
- контролю сприйняття й засвоєння інформації, внесення відповідних коректив у процес навчання.

Висновки. Отже, складність організації системи підготовки майбутнього фахівця до професійної комунікації в умовах інтегративного підходу полягає в тому, що, по-перше, його навчально-пізнавальна діяльність базується на двох видах знань і умінь, двох видах освіти (гуманітарної й технічної); по-друге, знання й уміння повинні бути взаємопов'язані, інтегровані. Це забезпечується взаємозв'язком матеріалу гуманітарних й професійних дисциплін. Однак спочатку слід здійснити підготовку майбутніх фахівців до формування й подальшої реалізації цих зв'язків. З цією метою передбачається поетапне включення в навчальний процес системи методів, засобів і форм організації навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на здійснення інтеграції гуманітарних й професійних дисциплін.

Інтеграцію можуть забезпечити тільки ті методи, засоби й форми організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, які дозволяють: комплексно застосовувати знання й уміння з інтегруючих дисциплін; розв'язувати різноманітні завдання творчого характеру з професійним ухилом, які потребують аналізу й синтезу знань, умінь і навичок.

Література

1. Гончаренко С, Мальований Ю. Інтеграція елементів змісту освіти. – Полтава, 1994. – 234 с.
2. Козловська І.М. Теоретичні та методичні основи інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 2001. – 464 с. + рис.

УДК:378.147=009:37.036

Карпунова Н.Г.

ГУМАНІТАРНІ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ФАКТОР МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ КУРСАНТІВ

Стикаючись з безліччю проблем, людина стоїть перед вибором правильного вирішення в кожній конкретній ситуації, а значить і оптимальної лінії поведінки, яка б не суперечила моральним вимогам суспільства. Це є актуальним і на сучасному етапі побудови громадянського суспільства в Україні, що передбачає орієнтацію насамперед на людину, на пріоритети духовної культури.

У 2005 році наша країна приєдналася до Болонського процесу, підтримуючи загальне розуміння його цілей. Цей факт каталізує необхідність зміни структури, функцій, методів навчання у вищій школі. Сьогодні диктує необхідність світового співробітництва людей для розв'язання багатьох проблем глобального характеру. І освіта є тим фундаментом, що допоможе людям краще порозумітися для об'єднання зусиль із збереження нашої планети.

Звичайно, що перенесення акцентів в освіті на інтереси, перш за все, людини, надання їй можливостей для розквіту її здібностей, творчості стосується й підготовки кадрів для органів внутрішніх справ (ОВС). Треба зрозуміти, що саме гуманістична, духовна підготовка майбутніх правоохоронців має стати невід'ємною складовою такого поняття, як професіоналізм.